

СТАНОВИЩЕ

от д-фн. Маргарита Захариева Младенова, професор в Софийския университет „Св. Климент Охридски“

по конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“, обявен от Софийския университет „Св. Климент Охридски“

в област на висше образование: 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление: 2.1. *Филология (Славянски езици – Руски език – Фразеология)*

В конкурса за доцент е подала документи гл. ас. д-р Елена Кирилова Раденкова от Катедрата по руски език при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, единствен кандидат по конкурса.

Научни трудове

От документацията за научна дейност личи, че кандидатката е автор на 42 публикации в научната периодика и 2 издадени монографии, едната от които е хабилитационен труд по настоящия конкурс. За участие в конкурса за доцент са представени 23 научни статии и студии и 2 монографии. От тях 14 са в областта на фразеологията и са тематично свързани с хабилитационния труд, а от останалите 3 са в областта на руската фонетика, а други 6 са във връзка с основната преподавателска заетост на кандидатката – методиката на чуждоезиковото обучение. Двете самостоятелни книги представляват хабилитационен труд и издадена докторска дисертация.

Хабилитационен труд

Предложеният хабилитационен труд на гл. ас. д-р Елена Раденкова „Русская образная фразеология сквозь призму перевода“ е посветен изцяло на художествения превод и се основава върху ексцерпция на около 1000 фразеологични единици от 14 съвременни литературни произведения в проза, които спадат към постмодернистката руска литература, както и върху техните преводи на български език. В теоретично отношение работата използва за основа значителен брой трудове на руски, български и други учени, които разработват фразеологичната проблематика от различни гледни точки. На принципните постановки в анализа на фразеологичните единици е посветена първата глава от представения хабилитационен труд (стр. 13–47). След прегледа на общите принципи на фразеоложкото изследване авторката съсредоточава вниманието си главно върху образността във фразеологията, която е обект на нейното изследване. Тя приема теоретическите предпоставки, разработени от Ш. Байи и В. В. Виноградов (стр. 24) и въз основа на тяхната класификация на фразеологичните единици излага своята

представа за образността, опирайки се на понятието *семантична двуплановост*, разработено от съвременни учени като А. М. Мелерович, В. М. Мокиенко, Н. Ф. Алефиренко, Е. А. Добрыднева и др. (стр. 39). Сред основните понятия е *образна основа*, за каквато се приема изходната представа, легнала в основата на фразеологичната единица и използвана като сравнение с актуализираната ситуация, която се сравнява с нея. Близки до него са понятията за *вътрешна форма* и *прозрачност/непрозрачност* на образа. Във фразеологията образът сам по себе си е в значителна степен абстрактен, въпреки че е наситен с детайли, които обаче тук са пределно неконкретни и това обстоятелство позволява неговото пренасяне към различни житейски ситуации. Културноспецифичните страни на фразеологията се разглеждат в теоретичен план с прилагане на схващанията на В. Н. Телия.

Втората глава на хабилитационния труд е посветена на изискванията към художествения превод на фразеологичните единици (стр. 48–88). Тук Е. Раденкова се спира на основни понятия като *художествен стил*, *художествен текст*, *художествен дискурс*, както и на техните особености в постмодерната литература и в жанра на детективския роман. Техните особености са част и от авторската аргументация за избора на съответните произведения като изходен материал за хабилитационния труд. Особено важна за работата е преобладаващата интертекстуалност на постмодернисткия дискурс, който отваря множество възможности за употреба на образни фразеологизми. Същевременно в детективския жанр най-масово е представена общоупотребителната фразеология, която компенсира често елитарния избор на изразни средства при постмодернистите. Що се отнася до художествения превод, авторката отбелязва важната роля на прагматичните фактори според съвременната теория на превода и важността на разбирането на изходния текст и инвенцията на преводача в целевия език, където трябва да бъдат отразени по възможност максималният брой конотации, заложили в оригинала. В такъв смисъл тя приема задачите на преводача от една страна в системно-лингвистичен план, а от друга – в интенционално-речев план, който играе основна роля в превода на фразеологични единици. Въз основа на това формулира 4 типа еквивалентност между фразеологичните единици в съпоставяните езици – абсолютна еквивалентност, непълна (частична), относителна еквивалентност и пълно отсъствие на еквивалентност. Това лежи в основата на класификацията на начините за предаване на фразеологичните единици при превод от руски на български език – фразеологичен и нефразеологичен (лексикален, описателен или чрез калкиране). В някои случаи се допуска и изпускане на съответния фразеологизъм. Подглава 2.5. (стр. 76–88) е особено интересна с това, че е

посветена на преводачески грешки, допуснати от преводачите в анализирания текстове, най-често проява на непознаване и съответно неосъществена идентификация на фразеологизмите в изходния език и буквален или погрешен превод в целевия език.

На същинския анализ на фразеологични единици от ексцерпирания корпус текстове е посветена третата глава от хабилитационния труд (89–224). Тя е структурирана въз основа на начините за предаване на български език на изходните фразеологизми – 1. При употреба на абсолютни еквиваленти авторката се спира на превода на библеизми, на образи от античната митология, еквивалентни устойчиви сравнения, на общи мисловни реакции, на заемки от трети езици, на междуезикови еквиваленти, заимствани от общи литературни източници. Към раздела за фразеологично предаване са включени и непълните съответствия на фразеологични единици и резултатите от подбор на непълен аналог. 2. При нефразеологичния превод са включени 3 подраздела – лексикален, описателен превод и калкиране. Като самостоятелни раздели са включени също okazjionalen превод, изпускане на фразеологизма и превод с етнокултурен компонент на значението. Във всички отделни части на тази глава са разгледани и коментирани оригиналът и преводът на български език, оценена е и сполучливостта на превода при всеки от тях. Специално внимание се обръща на ролята на контекста и ситуацията (стр. 99–109), на употребата на фразеологични единства, които дават най-широка възможност за контекстуални замени, охарактеризирани от авторката като okazjionalni замени. Подобен интересен материал представя и последната подглава, където се разглеждат фразеологични единици с етнокултурен компонент (стр. 211–224). В заключението авторката обобщава своите наблюдения върху превода на фразеологичните сраствания и фразеологичните единства, както и на фразеологичните единици с етнокултурен компонент като най-сериозно предизвикателство пред преводачите на художествена литература. Изследването потвърждава очакването за относително висок процент на близост и сходство в образната фразеология между руския и българския език. Наблюденията на Е. Раденкова са интересни и ценни за изследователите на фразеологията и могат да намерят приложение в преподаването на руски език както в специалност Руска филология, така и за всички, които изучават руски език. Цитираната библиография обхваща 162 заглавия извън ексцерпирания източници, речниците и справочниците, а общо – 220 позиции.

Публикации по темата на хабилитационния труд

Публикуваните в различни периодични издания и сборници анализи на фразеологизми са свързани с интереса на Е. Раденкова към различните видове

трансформация в съвременното битуване на тази част от езиковата система и особено в заглавията на текстове в съвременните печатни руски медии, където този тип похвати се превръщат във важно средство за повишаване атрактивността на конкретния текст и на медията като цяло (публикации № 1.3 – 1.9 и 1.12). Втората група е свързана с ролята на фразеологизмите като средство на езиковата експресия (публикации № 1.10, 1.11 и 1.14). Като обект на съпоставка на два езика – руски и български – са разгледани фразеологични единици в 1.13 и 1.16. Те представят предварителната подготовка и апробация на анализирания езиков материал както под формата на доклади и научни съобщения, така и в самостоятелни статии в научната периодика. На нашумялата напоследък джендър проблематика е посветена 1.15, където е разгледана ролята на паремийния фонд на езика за оценката на не само езиковите стереотипи, свързани с характеристиките и отношението между половете.

Публикации не свързани с темата на хабилитационния труд

Изцяло съпоставителен характер между български и руски имат трите статии на Е. Раденкова в областта на фонетиката (2.1, 2.2 и 2.3), които представят нейни наблюдения върху междуезиковата интерференция в чуждоезиковото обучение и набелязват пътища за намаляване и отстраняване на тези недостатъци в усвояването на руския език. Главен обект на интерес тук е сегментацията на речта, която не съвпада в двата езика и може да затрудни слуховото възприемане и интерпретация на изказването.

Подобна насока имат и шестте статии в областта на методиката на чуждоезиковото обучение (3.1 – 3.6), където се обръща специално внимание на интонационните разминавания между двата езика и съответно на пътищата за отстраняване на смущенията в информационния канал, които могат да бъдат предизвикани от този тип езикова асиметрия.

Заклучение

Като се вземат предвид задълбочените занимания на Е. Раденкова в областта на фразеологията, публикациите в досегашната ѝ дейност, както и качествата на разгледания хабилитационен труд, смятам, че досегашните трудове, както и преподавателската натовареност на Елена Кирилова Раденкова дават основания да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 2.1. Филология (Славянски езици – Руски език – Фразеология), за което аз убедено ще гласувам.

София, 6.6.2023 г.

проф. д.ф.н. Маргарита Младенова